

Cof, Amser a Lle

Enw'r Myfyriwr: Trinity Fuller

Rhif Myfyriwr: 2400900

Cwrs: BA Fine Art: Studio, Site & Context

Modiwl: Research in Practice (ADAD5004)

Darlithwyr: Alex Duncan & Paul Duerinckx

Cyfrif Geiriau:

Datganiad AI

Rwy'n datgan mai fy ngwaith fy hun yw'r holl ddeunydd sydd wedi'i gynnwys yn y traethawd ymchwil hwn.

Rhestr Cynnwys

Rhestr o Ffigurau	2
Cyflwyniad	3
Cof.....	4
Amser	7
Lle	10
Casgliad a Chwestiwn Ymchwil.....	13
Rhestr Cyfeirnodï	14
Llyfryddiaeth.....	14

Rhestr o Ffigurau

Ffigur 1: Christian Boltanski (1990) *Reserve of Dead Swiss* [Ffotograffau, bocsys, lampau trydanol, fabrig]. Ar gael ar: <https://www.mcba.ch/en/collection/reserve-des-suissees-morts-reserve-of-dead-swiss/> (Cyrchwyd: 30 Ebrill 2026).

Ffigur 2: Tracey Emin (1963 – 93) *May Dodge, My Nan* [Gosodwaith Cyfryngau Cymysg]. Ar gael ar: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/emin-may-dodge-my-nan-t11886> (Cyrchwyd: 31 Ebrill 2026).

Ffigur 4: Salvador Dali (1931) *The Persistence of Memory* [Paent Olew]. Ar gael ar: <https://www.moma.org/audio/playlist/3/163> (Cyrchwyd: 30 Ebrill 2026).

Ffigur 3: Tatsuo Miyajima (2017) *Sea of Time – TOHOKU Project* [Cyfryngau Cymysg]. Ar gael ar: <https://tatsuomiyajima.com/work-projects/sea-of-time-tohoku/> (Cyrchwyd: 1 Mai 2026).

Ffigur 5: Gordon Matta – Clark (1975) *Conical Intersect* [Dadadeiladu]. Ar gael ar: <https://www.guggenheim.org/artwork/5211> (Cyrchwyd: 1 Mai 2026).

Ffigur 6: Tolia Astakhishvili (2023) *With and Without Light* [Cyfryngau Cymysg]. Ar gael ar: <https://www.emergentmag.com/exhibitions/living-spaces-at-galerie-molitor> (Cyrchwyd: 30 Ebrill 2026).

Cyflwyniad

Cyd-destun byr i'r ysgrifen hon yw archwilio tair gair wedi'u cefnogi gan o leiaf dair delwedd, mewn synthesis gyda tri artist gweledol / meddyliwr. Drwy ddefnyddio'r tri gair allweddol hyn fel man cychwyn, rydw i'n gobeithio y byddant yn fy arwain at gwestiwn sy'n ymwneud â'r rhain y byddaf yn mynd ymlaen i'w ehangu yn fy nhraethawd hir. Bydd y geiriau hyn yn caniatáu imi ymdrin â safbwyntiau a themâu mewn gwahanol ffyrdd trwy artistiaid a meddylwyr. Mae'r artistiaid yma yn cynnwys Christian Boltanski (Cof), Tracey Emin (Cof), Salvador Dali (Amser), Tatsuo Miyajima (Amser), Gordon Matta-Clark (Lle) a Tolia Astakhishvili (Lle).

Cof

"Memories are not fixed; each memory is a constantly shifting reconstruction of experience and emotion. How you feel when something occurs will become the context for how you remember that event." - Patricia Moss- Vreeland

Mae Christian Boltanski yn enwog am ei osodiadau sy'n rhan rhestr eiddo, rhan archif, yn archwilio ein perthynas â hanes a chof. Mae ei ddarn *Reserve of Dead Swiss* (1990), yn cynnwys cyfres o ffotograffau o wynebau cafodd eu gymryd o hysbysiadau marwolaeth yn y papur newydd valais, a chafodd eu ail gymryd cyn cael eu drefnu ar silffoedd.

Ffigur 1: Christian Boltanski, *Reserve of Dead Swiss* (1990).

Y goleuadau a'r dalennau y mae'r ffotograffau wedi'u trefnu arnynt i roi cymeriad cofeb neu alter i'r unigolion hyn. Mae'r wynebau aneglur yn y delweddau'n awgrymu bod y cof yn gynhenid wallus ac yn oddrychol, ac yn awgrymu bod pob person yn cael ei ddileu o

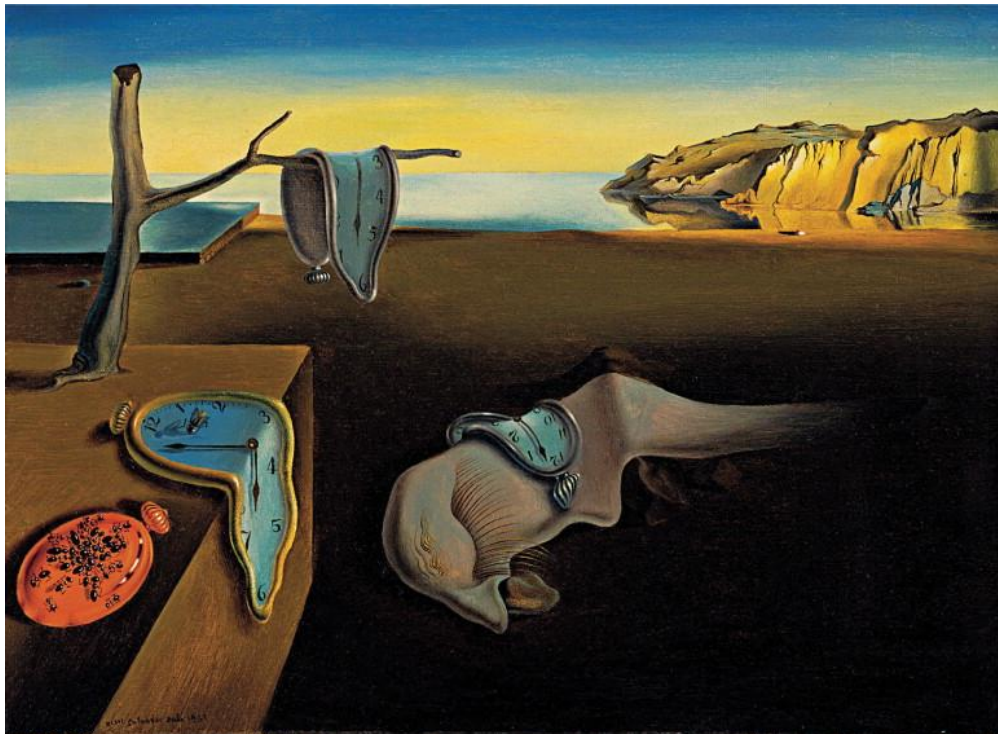
ymwybyddiaeth gyfunol yn y pen draw. Hefyd gyda'r aneglurder mae'n eu tynnu o foment benodol, gan eu rhoi mewn cyflwr o amser ataliedig, heb fod yn fyw mwyach ond heb fod yn rhan llawn o hanes. Nid yn unig y mae gwaith Boltanski yn cynrychioli marwolaeth ond mae hefyd yn cynrychioli byrhoedledd trwy wneud i'r gwyliwr ei deimlo trwy droi'r gofod yn lle o "gof bach", y mae'n ei ddiffinio fel atgof bregus, personol ac emosiynol o fywyd bob dydd. Lle rhoddir bodolaeth newydd, er yn fyrhoedlog, i wynebau anhysbys. Mae Bachelard yn cydnabod y gall yr un cysyniad neu deimlad ddigwydd mewn ffordd bersonol neu agos atoch ar yr un pryd â bod â pherthnasedd cyffredinol neu aruthrol; nad yw'r ddwy ochr yn gwrthwynebu nac yn gwrthddywediad ond yn wahanol agweddau neu'n adleisiau o'i gilydd. Mae hyn yn dal mewn ystyr, emosiwn sy'n bersonol iawn ond ar yr un pryd yn cael ei gydnabod yn eang, profiad cyffredin (Bachelard, 2014, ch.8).

Ffigur 2: Tracey Emin, *May Dodge, My Nan* (1963-93).

May Dodge, My Nan (1963-93) gan Tracey Emin yn gosodiad personol iawn sydd yn gweithredu fel cofeb, yn olrhain cysylltiad agos yr artist â'i nain trwy atgofion, amser a gofod. Mae'r darn yma efo rhychwant o dri degawd, gan gorchuddio bywyd Emin trwy plentyndod i oedolaeth. Cynnwys y darn yw ffotograffau o'r artist gyda'i nain o gyfnodau gwahanol o fywyd y artist er enghraifft un o'i blentyndod a collage wnaeth ei nain creu. Mae'r darn yma yn enghraifft hanfodol o'r defnydd o fywyd ei hun mae Emin yn defnyddio. Gan gynnwys profedigaeth, plentyndod, a perthnasoedd agos i ennyn tirwedd bersonol o atgofion.

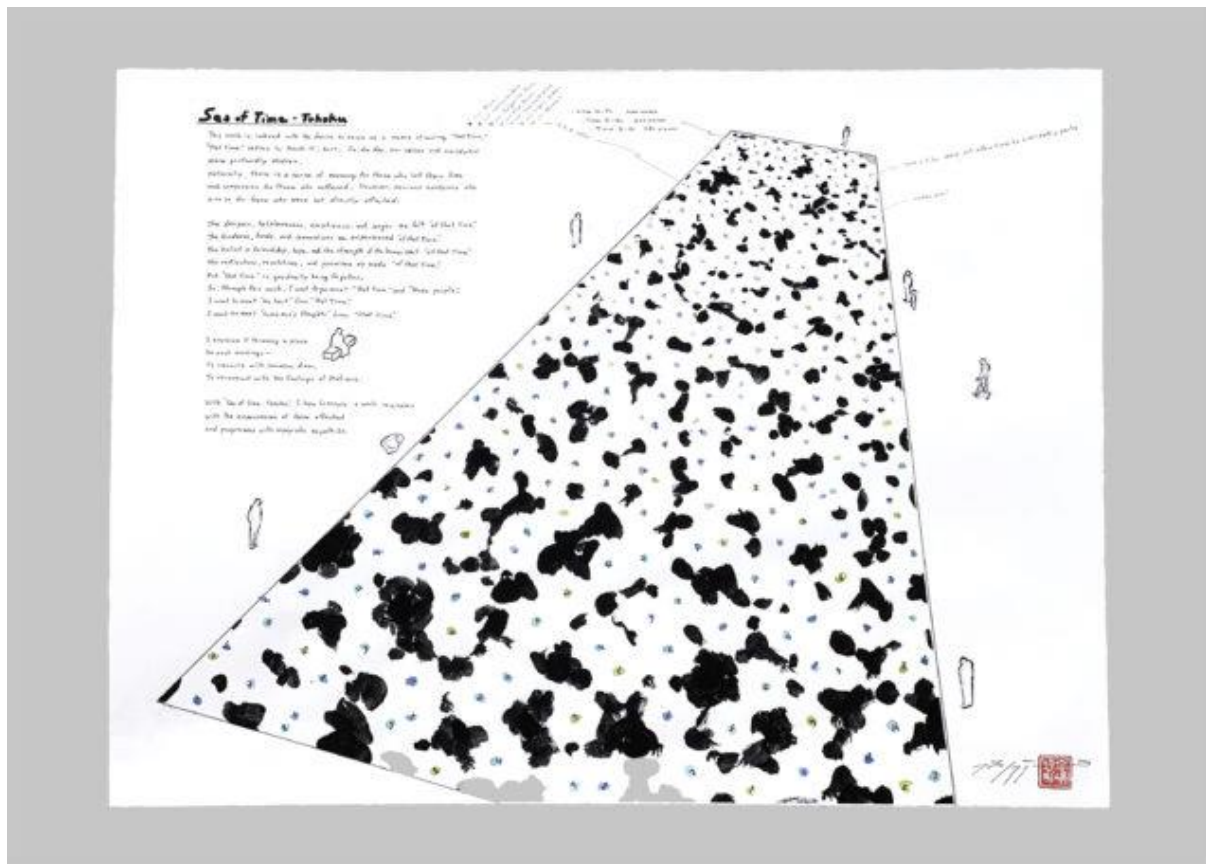
Amser

Ffigur 1: Salvador Dalí, *The Persistence of Memory* (1931).

Drwy ei waith, datblygodd Dali ddamcaniaeth Freudaidd yn ei ymarfer o'r enw'r 'paranoiaidd - beirniadol', dull o greu “visionary reality from elements of visions, dreams, memories, and psychological distortions”. Ynghyd â hyn daeth y syniad ar gyfer y darn hwn *The Persistence of Memory* (1931) o atgofion yr artist o arfordir ei wlad enedigol, Catalonia, Sbaen. Thema ganolog y darn hwn yw gwrthod y syniad bod amser yn anhyblyg, yn gyson, neu'n absoliwt. Ac mae Dali yn dangos hyn trwy ei glocliau toddi, mae'r oriorau poced meddal, toddi eiconig yn cynrychioli hyblygrwydd amser.

Awgrymodd Dali hefyd, yn ein breuddwydion a'n hisymwybod, nad yw amser yn gweithredu'n llinol ond mewn ffordd hylifol a hyblyg. Mae'r paentiad hwn hefyd yn cysylltu â themâu cof a gofod trwy ddefnyddio gwrthrychau cyfarwydd wedi'u rendro mewn cyflwr anghyfarwydd, hylifol i gynrychioli natur seicolegol amser a natur barhaus, oddrychol y cof. *The Persistence of Memory* hefyd yn dangos sut mae ein hatgofion wedi'u rhwymo i giwiau ac ysgogiadau sy'n ymddangos yn afresymol, a sut mae ein hatgofion yn dod i'r amlwg, fel breuddwydion o rannau dyfnaf eich isymwybod. Mae'r paentiad hwn ar y cyfan yn awgrymu nad cofnod perffaith o'r gorffennol yw cof, ond profiad annibynadwy, gwyrddroedig a phersonol, yn debyg iawn i'r amgylchedd gwyrddroedig, toddi.

Ffigur 4: Tatsuo Miyajima, *Sea of Time – TOHOKU Project* (2017).

Artist arall sy'n gwithio efo'r thema amser sydd hefyd efo elfennau o cof a lle wedi ei gwehyddu yn y waith yw Tatsuo Miyajima a ei darn *Sea of Time – TOHOKU Project* (2017). Mae'r cownteri LED yn cyfrif i lawr yn barhaus o 9 i 1, yna'n oedi mewn gwagle tywyll, gwag yn lle dangos 0, cyn dechrau eto. Mae hyn yn cynrychioli athroniaeth Fwdhaidd bywyd, marwolaeth ac aileni. Mae'r cyfrifiadau i lawr parhaus yn symboleiddio tragwyddoldeb a'r syniad nad yw amser yn dod i ben, ond yn hytrach ei fod yn symud yn gyson. Crëwyd y darn hwn yn benodol i anrhydeddu dioddefwyr Daeargryn Mawr Dwyrain Japan 2011. Mae'r gosodiad yn gwasanaethu fel cofeb fyw sy'n cadw'r atgof o'r trychineb a'i ddioddefwyr yn fyw. Mae'r prosiect hwn yn ymgais i ddiogelu'r gorffennol a'i atgofion sy'n pylu, gan weithredu fel llestr ar gyfer trosglwyddo ar draws cenedlaethau. Mae'r darn hwn hefyd yn benodol i safle ac wedi'i gynllunio i'w

osod ger ardaloedd yr effeithiwyd arnynt gan drychineb, gan drawsnewid gofod yn noddfa ar gyfer myfyrio. Mae gwaith Tatsuo Miyajima, yn enwedig y *Sea of Time* (2017), yn atgoffa rhywun yn ddwys, er bod bywyd yn fregus a bod eiliadau unigol yn dros dro, bod y profiad dynol ar y cyd yn ffrwd fodolaeth sy'n newid yn barhaus ac yn gysylltiedig.

Lle

“Memories are motionless, and the more securely they are fixed to a space, the sounder they are. To localize a memory in time is merely a matter for the biographer and only corresponds to a sort of external history, for external use, to be communicated to others.” (Bachelard, 2014, p.31).

Yn y dyfyniad hon, mae Bachelard yn dadlau nad cofnod cronolegol yw cof yn wirioneddol, ond yn hytrach profiad “di-symud” sydd wedi ei angori i fannau ffisegol fel tŷ. Hefyd dywed y ddyfnaf y mae atgof wedi'i wreiddio mewn lleoliad ffisegol, y mwyaf sefydlog a byw y mae'n aros yn ein meddyliau. Mae'r darn o *Conical Intersect* (1975) gan Gordon Matta-Clark yn waith arloesol o “bensaernïaeth anaddas” sy'n ailgyflunio'n sylfaenol y berthynas rhwng lle adeiledig, cof hanesyddol, a llif dros dro datblygiad trefol.

Ffigur 5: Gordon Matta-Clark, *Conical Intersect* (1975).

Yn ei waith torrodd i fewn i adeiladau gwag i greu mannau penysgafn, Piranesaidd, wedi'u cerflunio o wagleoedd a holltau. Cafodd Matta-Clark ei swyno gan yr syniad o leoedd anghynnaladwy ond perchnogol a phrynodd y parseli gweddilliol i wneud sylwadau ar mympwy difa eiddo. Wnaeth y gwaith yma gweithredu fel mecanwaith cadwraeth ar gyfer "cymuned" wedi'i adennill yn sgil ei ddiflaniad. Dadleuodd Peter Muir fod "Conical Intersect functioned as an 'insatiable absense', embodying the memory of the community and the destruction of the site during the urban renewal of Les Halles" (Muir, 2011, p.190). Roedd y darn yma yn fwriadol dros dro, bodoli dim ond am gyfnod y Biennale Paris cyn l'r adeilad cael ei ddymchwel. Mae gofod ffisegol wedi'i gydblythu'n agos a cof a amser oherwydd bod yr ymennydd dynol wedi esblygu i fapio profiadau ar amgylcheddau, gan ddefnyddio lleoliadau fel angorau strwythurol i drefnu digwyddiadau yn olynol. Anaml y caiff atgofion eu storio fel ffeithiau ynysig, ond yn hytrach fel "cyd-destunau gofod-amserol" lle mae'r "ble" (lle) a'r "pryd" (amser) yn cael eu cyfuno gan yr hippocampus i mewn i naratif cydlynol. Mae Tolia Astakhishvili wedi buddsoddi'n ddwfn yn y ffordd mae gofod yn gyfyngedig ac yn rhyngweithio a realiti byw. Mae ei waith yn aml yn darlunio gofod domestig, wrth ansefydlogi syniadau am "gartref"

fel rhywbeth diogel neu sefydlog. Er enghraifft mae ei waith *With and Without Light* (2023) yn gosodiad sy'n gweithredu fel cynhwysydd am cofion, fel arfer yn ymgorffori malurion domestig, siwtcesys hen, a modelau theatr.

Ffigur 6: Tolia Astakhishvili, *With and Whithout Light* (2023).

Awgryma ei waith fod cof eu hun yn broses o guradu, "clwyf ar fy mhlât" lle mae bylchau'n cael eu llenwi â "bywyd gweddilliol", gan wneud i'r personol a'r ffuglen gyfuno mewn ffordd "arswydus". Mae'r amgylcheddau trechol lle mae golau yn ddeunydd hanfodol, hyblyg a ddefnyddir i archwilio cof, amser a gofod. Trwy ei hymarfer, mae hi'n trawsnewid gofodau orielau yn "bensaernïaeth seicig" neu'n "fewnoliadau nythu". Wnaeth hi hyn trwy defnyddio adeiladwaith er mwyn creu waliau newydd sydd yn cuddio, rhannu neu dadlennu ffenestri cudd, newid rhesymeg y lle gwreiddiol a gorfodi

gwylwyr i rhyngweithio gyda'r amgylchedd trwy ymdeimlad "anghyfforddus" o agosatrwydd. Mae cof ac amser hefyd yn cydgysylltu efo ei waith gan ei fod yn trin amser fel hylif, cymysgu ei weithiau archifol hen gyda gwaith newydd, yn aml yn trin ei arddangosfeydd fel "memory loops".

Casgliad a Chwestiwn Ymchwil

Wrth archwilio fy nhri gair allweddol cof, amser a gofod, sylweddolais eu bod nhw mewn celf yn cydgysylltu'n dda iawn â'i gilydd a bod y rhan fwyaf o weithiau artistiaid sy'n gwneud un o'r tri hefyd yn cynnwys un o'r lleill. Er enghraifft, mae pob un o'm harlunwyr wedi ymgorffori'r allweddeiriau eraill mewn rhyw ffordd. Wrth archwilio fy allweddeiriau, arweiniwyd fi hefyd at nifer o gwestiynau posibl yn ogystal â nifer o eiriau is-genre mewn perthynas. Mae perthynas gref rhwng Cof, Amser a gofod fel yr wyf wedi'i ganfod yn ystod fy ymchwil. Y prif gwestiwn ymchwil posibl sydd gennyf yw Sut mae artistiaid yn defnyddio deunyddiau (megis cerfluniau, adfeilion, neu wrthrychau bob dydd) i drawsnewid atgofion personol neu gyfunol yn brofiadau gofodol, pendant?.

Cynhyrchwyd nifer o is-gwestiynau o'r cwestiwn hwn y gellir eu harchwilio'n fanylach megis Ym mha ffyrdd mae celf yn adlewyrchu natur "ailadeiladu" cof, yn hytrach nag atgynhyrchu'r gorffennol yn gywir?, a Sut gall gosodiadau celf rhyngweithiol ganiatáu i wylwyr gymryd rhan yn y weithred o gofio, gan wneud y gwylwr yn gyfranogwr gweithredol wrth greu'r atgof?. Pethau arall i'w harchwilio a ddaeth i'r amlwg yn fy ymchwil oedd themâu ail-greu, pensaernïaeth, palimpsest, byrhoedledd, ac arosodiad.

Rhestr Cyfeirnod

Bachelard, G. (2014) *The Poetics of Space*. Revised edn. Penguin Classics

Llyfryddiaeth

Attlee, J. (2007). *Towards Anarchitecture: Gordon Matta-Clark and Le Corbusier*. Ar gael ar: <https://www.tate.org.uk/research/tate-papers/07/towards-anarchitecture-gordon-matta-clark-and-le-corbusier> (Cyrchwyd: 29 Ebrill 2026).

Barr, A. (2019). *Salvador Dali: The persistence of Memory*. Ar gael ar: <https://www.moma.org/collection/works/79018> (Cyrchwyd: 1 Mai 2026).

Eichenbaum, H. (2017). *On the integration of space, time, and memory*. Ar gael ar: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5662113/> (Cyrchwyd: 4 Mai 2026).

Madsen, V, K. (Dim Dyddiad). *OPENINGS: TOLIA ASTAKHISHVILI*. Ar gael ar: <https://www.artforum.com/features/kristian-vistrup-madsen-on-tolia-astakhishvili-252748/> (Cyrchwyd: 30 Ebrill 2026).

Marian Goodman Gallery. (Dim Dyddiad). *Christian Boltanski*. Ar gael ar: <https://www.mariangoodman.com/artists/33-christian-boltanski/> (Cyrchwyd: 1 Mai 2026).

MCBA. (Dim Dyddiad). *Christian Boltanski, Réserve des Suisses morts (Reserve of Dead Swiss), 1990*. Ar gael ar: <https://www.mcba.ch/en/collection/reserve-des-suisses-morts-reserve-of-dead-swiss/> (Cyrchwyd: 30 Ebrill 2026).

Miyajima, T. (Dim Dyddiad). *Sea of Time – TOHOKU Project*. Ar gael ar: <https://tatsuomiyajima.com/work-projects/sea-of-time-tohoku/> (Cyrchwyd: 1 Mai 2026).

Salcman, M. (2011). 'World Neurosurgery' *The Persistence of Memory (1931) by Salvador Dalí (1904-1989)*. Vol. 76, Iss. 5. Ar gael ar: <https://www.sciencedirect->

com.uwtsd.idm.oclc.org/science/article/pii/S1878875011009478 (Cyrchwyd: 3 Mai 2026).

Street, E. (2023). *On Memory: Exploration of the possibility of preserving memory and containing emotion in the face of loss and grief*. Ar gael ar: <https://mafaresearch.myblog.arts.ac.uk/2023/11/15/on-memory/> (Cyrchwyd: 30 Ebrill 2026).